

Machacha T. S. Current approaches to the designing and implementation of the content Tehnology education area.

Scientific approach to designing and realization the content of modern technological education which ensures its successful transformation in the personal experience of pupils is characterized in the article; it is shown the way of forming the content of educational branch "Technology".

Keywords: *personal educational product, individual educational trajectory, values of social and cultural environment of school.*

Немченко Ю. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПОРТФОЛІО ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ З ПРОБЛЕМ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ

Головна ідея статті – акцентувати увагу на доцільності використання навчального портфоліо як інструменту, який стимулює самоорганізацію навчальної діяльності студентів під час реалізації пошуково-дослідних проектів з проблем безпеки людини в життєвому середовищі та сприяє об'єктивному (документальному) оцінюванню навчальних досягнень студентів.

Ключові слова: *безпека; портфоліо; навчальний проект; самооцінка.*

Мета статті. Людина, її життя, здоров'я і безпека відповідно до Конституції України визнані найвищою соціальною цінністю. Головною метою державної політики у сфері профілактики травматизму є забезпечення умов реалізації конституційного права кожного громадянина на охорону життя та здоров'я, підвищення рівня безпеки населення, особливо дітей, як передумови сталого соціально-економічного розвитку країни, що зафіксовано в ряді Законів України, постановках Кабінету міністрів, рішеннях місцевих та регіональних органів влади, обговорюється на багатьох науково-практичних конференціях.

Намагаючись реалізувати соціальне замовлення щодо покращення стану безпеки органи влади всіх рівнів, відділи управління освіти та навчальні заклади, залучаючи до цієї роботи експертів з МНС, МОЗ, МВС, департаменту дорожньої безпеки та ін. здійснюють низку заходів, головною метою яких є попередження дитячого травматизму. Статистика стверджує про збереження негативної тенденції до зростання кількості дітей шкільного віку, які постраждали внаслідок нещасних випадків, що відбулися під час навчально-виховного процесу й у побуті [11].

Особиста безпека людини є зворотною функцією від небезпеки, яка в залежності від її особистих властивостей має порогові значення. Здатність людини протидіяти небезпекам визначається, в першу чергу, її рівнем поінформованості з проблем безпеки життєдіяльності.

На нашу думку найбільш оптимальним каналом трансляції оперативної інформації про стан безпеки в регіоні, мікрорайоні є школа. На жаль сучасний стан освітньо-виховного процесу не сприяє реалізації цієї соціальної функції через ряд організаційно-методичних причин, серед яких варто назвати: традиційно формальне ставлення до навчання з проблем безпеки; плінність кваліфікованих кадрів з проблем безпеки в ЗОШ; превалювання репродуктивних методів навчання; використання типових навчальних програм; негнучкість змістових ліній та методичних прийомів; низький рівень мотивації; відокремленість навчальної діяльності з проблем безпеки від життєвих потреб дитини; неврахування психологічних та вікових чинників під час навчання з проблем безпеки. *Основна суперечність виявляється між творчим характером діяльності майбутнього*

педагога і традиційною системою його підготовки у ВНЗ.

Усунення зазначених протиріч є важливою соціальнозначущою проблемою і потребує розробки та застосування альтернативних підходів в освіті, які сприятимуть виявленню труднощів в процесі навчання, визначенню необхідних заходів для їх подолання та керування індивідуалізованими навчальними програмами, розвитком компетентності особистості в галузі безпеки людини. Російський педагог і психолог П.Ф. Каптерова влучно зауважив: “...школа своїм навчанням зробить найбільш глибокий вплив у тому випадку, коли освіту поставить на ґрунт самоосвіти й саморозвитку і лише в міру потреби буде допомагати цьому процесу..”. Таким чином, не школа й освіта є основним джерелом самовиховання й самоосвіти, а, навпаки, саморозвиток є той необхідний ґрунт, на якому може школа існувати” [12]. За таких умов перед школою стоїть нове завдання – створення таких умов, які б провокували “запуск” механізмів самоосвіти, самопізнання й самоактуалізації особистості, а також сприяли б формуванню мотивації досягнення мети контекстно вплітаючи розуміння проблем безпеки людини. Одним з таких засобів може стати **портфоліо**, яке розкриває новий погляд на освітній процес та нові цілі навчання і полягає в документальній представленні студентом результатів власної навчальної діяльності для подальшого аналізу, всебічного кількісного і якісного оцінювання рівня його навчальних досягнень та подальшого корегування навчального процесу. Домінуючим в такій технології навчання є не саме портфоліо, а процес взаємовідносин та дій учасників освітнього процесу на шляху компетентнісного зростання. Саме портфоліо виступає в ролі технологічного продукту навчального процесу [1].

Різномпланове тлумачення терміну портфоліо варто уточнювати авторське розуміння ідеї. На наш погляд, *портфоліо – це засіб фіксування, накопичення, оцінки і самооцінки індивідуальних досягнень за певний проміжок часу*. В більшості випадків портфоліо розглядають як форму подання навчальних матеріалів, процес організації навчального процесу, технологію навчальної роботи з різноманітними об’єктами пізнавальної діяльності, що, до певної міри, ускладнює процес формалізованого оцінювання, але в той же час дозволяє синкретично поєднати всі шість рівнів когнітивних цілей: запам’ятовування, розуміння, застосування, аналіз, синтез і оцінювання. И. О. Загашаєва та С. І. Заїр-Бек вважають, що даний вид діяльності сприяє формуванню вмінь планувати власний розвиток і аналізувати накопичену інформацію [2, с. 265], сприяє мотивації майбутніх педагогів до самостійного дослідження, пробуджує інтерес до організації такої форми роботи у власній педагогічній практиці.

У залежності від мети використання, розрізняють портфоліо як *засіб оцінювання навчальних досягнень і портфоліо курсів* (тематичні, предметні), основне завдання яких полягає у позитивному впливі на сам процес навчання. Досліджуючи проблему безпеки людини в життєвому просторі, зосередимо свою увагу на портфоліо курсів.

Тематичне портфоліо, як одна з технологій навчання, виконує ряд важливих функцій: *освітньо-формуючу* – сприяє отриманню нових знань, умінь (особливо цінним в практиці є дослідницькі вміння та опрацювання матеріалу); *діагностичну* – дозволяє побачити рівень готовності до самостійної організації педагогічної діяльності (виступає засобом оцінювання); *рефлексивну* – надає студентам можливість набути досвіду організації рефлексії; *мотиваційно-перезентаційну* – дозволяє студентові усвідомити результати власного осмислення проблеми, підвищує мотивацію до її вивчення [5].

С. І. Заїр-Бек, І. О. Загашев відзначають, що в сучасній педагогічній практиці розрізняють такі види портфоліо: *практико-орієнтовані* (в основі аналіз практичної діяльності); *проблемно-орієнтовані* (в основі розв’язання проблеми); *тематичні* (в основі аналіз різних аспектів теми) [3, с. 266].

Головною метою використання портфоліо є формування методичної “скарбнички”,

самооцінка та наочність процесу навчання. На практиці портфоліо використовують: як можливість для рефлексії студентами власної роботи; для підготовки й обґрунтування майбутньої роботи; як документ, у якому відбитий розвиток студента, його система відносин і результати його самовираження; як демонстрація стилів навчання, характерних студенту, сторін його інтелекту й особливостей його культури; як можливість для студентів самим визначити зміст та наповнення портфоліо; як можливість для студентів рефлексії власних змін; як можливість для студентів самостійно визначити зв'язок між попередніми і новими знанням.

Вважається, що найважливішим у роботі над портфоліо є взаємодія між учителем та учнем, під час якого визначається мета роботи та виробляються спільні критерії оцінювання. Важливим є те, що мета і критерії визначаються в договірному режимі.

Досвід використання різних моделей "портфоліо", накопичений в практичній діяльності, дозволяє орієнтувати педагогів під час розробки "портфоліо" на три основні типи [8]:

"Портфоліо документів" – портфель сертифікованих (документованих) індивідуальних освітніх досягнень. Подібна модель припускає можливість як якісної, так і кількісної оцінки матеріалів "портфоліо". Інформація про різні заходи та їх результати заноситься у творчу (залікову) книжку.

"Портфоліо робіт" – колекція творчих, проектних, дослідницьких робіт, а також містить опис основних форм і напрямків його навчальної й творчої активності: участь у наукових конференціях, конкурсах, навчальних таборах, проходження елективних курсів, різного роду практик, спортивних і художніх досягнень тощо.

Даний варіант портфоліо припускає *якісну оцінку*, наприклад, за параметрами повноти, розмаїтості і переконливості матеріалів, якості представлених робіт, орієнтованості на обраний профіль навчання та ін. *Кількісна оцінка* вимагає розробки чіткої критеріальної бази. Поточним документом є творча книжка з додатком його робіт, представлених у вигляді текстів, електронних версій, фотографій, відеозаписів.

"Портфоліо відгуків" – включає самооцінку власних досягнень, самостійно виконаний аналіз різних видів навчальної й позанавчальної діяльності та її результатів, резюме, планування майбутніх освітніх етапів, а також відгуків, представлених педагогами, батьками, однокласниками, працівниками системи позашкільної освіти та ін.

Портфоліо може бути представлене у вигляді текстів висновків, рецензій, відгуків, резюме, есе, рекомендаційних листів та ін. Портфоліо дозволяє враховувати результати, досягнуті учнем у різноманітних видах діяльності – навчальної, творчої, соціальної, комунікативної й інших – і є найважливішим елементом практико-орієнтованого підходу до освіти.

Мурат Чошанов та інші автори вважають, що "педагогічна ідея навчального портфоліо як форма оцінки припускає: зсув акценту з того, що учень не знає і не вміє, на те, що він знає й уміє; інтеграція кількісної і якісної оцінок; перенесення педагогічного наголосу з оцінки на самооцінку". У той же час широта запропонованого трактування портфоліо створює певні проблеми під час розробки діючих механізмів формування й оцінювання портфоліо. Для того, щоб портфоліо викликало довіру, необхідні механізми, які забезпечать вірогідність і прозорість його наповнення.

В залежності від освітніх завдань портфоліо, створюється відповідна система його оцінювання. Одні елементи портфоліо можуть бути оцінені й підтверджені *формально* з використанням стандартизованих критеріїв оцінювання, які погоджені із загальноприйнятими навчальними показниками, наприклад такими основними навчальними вміннями (компетенціями) як вирішення проблем, комунікативні й розумові вміння, інформаційно-комп'ютерна грамотність й ін. [10], інші елементи допускають *неформальне (експертне)* оцінювання, що включає колективну оцінку педагогів, батьків й

однокласників [6].

Будучи, по суті, альтернативним методом оцінювання навчальних досягнень, портфоліо дозволяє вирішити два основні завдання: простежити індивідуальний прогрес навчання, досягнутий учнем у процесі одержання освіти, причому понад прямого порівняння з досягненнями інших учнів; оцінити його освітні досягнення й доповнити (замінити) результати тестування й інших традиційних форм контролю. У цьому випадку підсумковий документ портфоліо може розглядатися як аналог сертифіката, свідчення про результати тестування (або бути на одному рівні з ними).

Характерним явищем, яке лежить в руслі Болонського процесу, стало створення *єдиних європейських зразків портфоліо*, таких, наприклад, як прийняте Радою Європи “Європейське мовне порт фоліо” [7]. Формування портфоліо в наших умовах повинне враховувати особливості й методи його використання, що базуються на вимогах Болонської хартії. Основними критеріями якості портфоліо в школах Європи є: розвиненість мислення (гнучкість, раціональність, оригінальність); сформованість умінь вирішувати завдання; сформованість прикладних умінь (здатність вирішувати практичні проблеми, застосовувати нові технології для рішення прикладних завдань і т.п.); розвиненість комунікативних умінь (уміння працювати в малих групах, виступати з доповідями, сформованість письмової мови, уміння чітко й аргументоване викладати свою думку, грамотність в оформленні рішення завдань, уміле використання графіків, діаграм, таблиць і т.д.); сформованість умінь самоконтролю й самооцінки (самокритичність, уміння працювати над помилками, реалістичність в оцінці своїх здатностей й інше). Всі ці критерії тією чи іншою мірою сприяють формуванню вміння усвідомлювати власні освітні цілі, допомагають у процесі постійного використання портфоліо закріплювати їх, бачачи реальні результати використання.

Основна ідея портфоліо – “презентувати себе як найкраще”. Педагогічна філософія портфоліо виражена у формулі “Візьми відповідальність за свою освіту у власні руки”. Описані особливості портфоліо роблять його перспективною формою подання індивідуальної спрямованості навчальних досягнень студента, що відповідає завданням навчання. Як зазначається в роботі Чошанова М. А. [9], використання портфоліо може підвищити освітню активність студентів, рівень усвідомлення ними своїх цілей і можливостей, що робить вибір подальшого напрямку й форми навчання більш достовірним і відповідальним.

Отже, ***портфоліо є ефективною формою оцінювання навчальних досягнень, яка сприяє формуванню вміння вчитися – ставити мету, планувати й організовувати власну навчальну діяльність.***

Досвід використання портфоліо під час навчання і виконання пошуково-дослідних проектів з проблем безпеки людини засвідчив доцільність дотримання певних організаційних моментів. Доцільно кожному студенту вести два навчальних портфоліо: *робоче* (в якому накопичуються всі робочі матеріали, які засвідчують зусилля, прогрес і досягнення з навчальної теми. Кожен елемент повинен мати дату, що дозволить провести аналіз динаміки навчального процесу) та *оціночне* (в яке відбираються або найкращі або обов’язкові матеріали).

Портфоліо необхідно підшити в зручну для використання та зберігання папку. Воно повинно містити три обов’язкові елементи: *супровідний лист автора*, в якому відтворена мета, призначення та короткий опис портфоліо; *зміст портфоліо*, в якому перераховані основні елементи; *самоаналіз та плани* на майбутнє, що сприятиме упорядкуванню матеріалів та зручності роботи з ним.

Для оптимізації процесу оцінювання, зміст портфоліо доцільно розбити на категорії, яким визначається частка від загальної оцінки (100%):

- **обов’язкові – 45%** (поточні та підсумкові письмові самостійні і контрольні роботи,

результати учнівських пошуково-дослідних проєктів, комплект методичних та робочих матеріалів, створених в ході реалізації навчального проєкту в умовах ЗОШ);

- **пошукові** – 30% (виконані в ході пошуково-дослідницьких проєктів);
- **ситуативні** – 15% (матеріали по виконанню лабораторно-практичних робіт, розв'язанню ситуативних та прикладних задач);
- **описові** – 5% (реферативні огляди, есе...);
- **зовнішні** – 5% (відгуки учителів, учнів, батьків, адміністрації шкіл, грамоти, дипломи, сертифікати...).

Таким чином підсумкова оцінка буде формуватися на основі оцінювання кожного окремого елемента, а потім за допомогою шкали перетворюватися в оціночний бал, відповідно до вимог навчального закладу. Доцільно застосовувати чотирирівневу систему оцінювання, яку в разі потреби можна розбити на більшу кількість елементів:

Високий рівень характеризується вичерпністю виконаної роботи у відповідності до визначених критеріїв. В портфоліо яскраво проявляються творчий характер роботи над проєктом, оригінальні компоненти. Зміст такого портфоліо свідчить про прикладення великих зусиль та про очевидний прогрес в рівні розвитку автора, його вмінні виявляти приховані загрози, планувати заходи, які попередять або локалізують небезпеку, надати першу медичну допомогу;

Достатній рівень портфоліо демонструє гарні знання з предмету дослідження, але, на відміну від попереднього, в ньому можуть бути відсутніми деякі необов'язкові компоненти і не проявляється індивідуальний та творчий характер діяльності;

Середній рівень показує, що основний акцентом роботи зосереджено на обов'язкових компонентах, що свідчить про сформованість програмних знань та умінь проте недостатньо продемонстровано рівень розвитку творчого мислення, прикладних умінь, організаторських та комунікативних навиків, здатності змістовної комунікації з проблем безпеки людини.

Недостатній рівень характеризується складністю сформувати загальне уявлення про хід навчання і розвиток студента. Матеріали не упорядковані і подані у формі відокремлених елементів, що не дозволяє визначити прогрес навчання та рівень сформованості якостей, які закладені в меті навчальної дисципліни (теми) та критерії оцінювання.

Застосування технології навчального портфоліо під час навчально-пошукової діяльності з проблем безпеки людини сприяє підвищенню рівня мотиваційної зацікавленості учасників навчального процесу, створює передумови для саморозвитку студента за планом, який визначений при колегіальному обговоренні навчальних тем, та відтворений в критеріальних вимогах до змісту портфоліо.

Висновок. Формалізація мети, плану дій та вимог до результатів творчої роботи спонукають студента самостійно координувати власну діяльність в часі, обираючи найбільш оптимальні засоби та інструменти навчання. Важливим моментом використання портфоліо стали: ритмічна робота студентів, задокументованість діяльності, та глибина оціночних можливостей як самого студента так і викладача.

Використана література:

1. *Биков А. К.* Методи активного соціально-психологічного навчання : навчальний посібник. – М. : ТЦ Сфера, 2005.
2. *Загашев И.* Критичне мислення: технологія розвитку / И. Загашев, С. Заїр-Бек. – Спб. : Альянс-Дельта. 2003. – С. 264-279.
3. *Загашев И.* Нові педагогічні технології в шкільній бібліотеці. Лекція 3 // Бібліотека в школі: Газета Видавничого будинку "Перше вересня". – 2004. – № 19. – С. 53-56.
4. *Великанова А. В.* и др. Технология критического мышления через чтение и письмо. Дебаты. Портфолио. / Серия "Компетентносто-ориентированный подход к образованию: образовательные технологии". Вып. 2. – Самара : Изд-во Профи, 2002. – 92 с.

5. Новикова Т. Г., Прутченков А. С., Пінська М. А. Рекомендації з побудови різних моделей і використання портфоліо учнів основної й повної середньої школи // Профільна школа. – М., 2004. – С. 4-11.
6. Полякова Т. А. Інформаційна культура // Мир бібліографії. – М., 1998. – № 2.
7. Портфель учня // Нові педагогічні й інформаційні технології в системі утворення. – М., 2001. – С. 123-132.
8. Черемних М. П. Ділова гра “Портфоліо, або Щоденник особистих досягнень” // Практика адміністративної роботи в школі. – 2005. – № 5. – С. 25-27.
9. Чошанов М. А. Був. Складався. Залучався. Навчальний портфоліо як альтернативна система оцінки // “Учитель року”. – 2002. – № 4.
10. Шалигіна І. В. “Портфоліо” – педагогічна технологія шкільної оцінки... // Природознавство в школі. 2004. – № 2. – С. 51-54.
11. Матеріали обласної конференції вчителів кївщини. – Серпень, 2010.

Немченко Ю. В. Портфоліо как эффективная технология обучения по проблемам безопасности человека.

Главная идея статьи, сделать акцент на целесообразности использования учебного портфоліо как инструмента, который стимулирует самоорганизацию учебной деятельности студентов в процессе реализации исследовательских проектов по проблем безопасности человека в жизненной среде и способствует объективному оцениванию учебных достижений студентов.

Ключевые слова: безопасность, портфоліо, учебный проект, самооцінка.

Nemchenko Y. V. Portfolio as an effective educational technology with the problems of human safety.

The article deals with the appropriateness of the educational portfolio as a tool that encourages self-organizing learning activities of students in research projects with the problems of human safety the environment and contributes to the objective evaluation of academic achievements of students.

Keywords: portfolio, safety, educational project, selfevaluation.

**Ніколайчук С. П.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

**РОЛЬ ТЕКСТИЛЬНОГО МАТЕРІАЛОЗНАВСТВА
У ЗМІСТОВНОМУ НАПОВНЕННІ НОВОЇ РЕДАКЦІЇ ПРОГРАМИ
“ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ” В УМОВАХ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ**

У статті висвітлено основні зміни нової редакції навчальної програми “Трудове навчання”, проведено аналіз ролі текстильного матеріалознавства у змістовному наповненні оновленої програми.

Ключові слова: текстильне матеріалознавство, навчальна програма “Трудове навчання”, проектно-технологічна система.

У зв'язку зі світовими тенденціями та відповідним реформуванням української освіти відбуваються зміни у трудовій підготовці підрастаючого покоління. Ці зміни стосуються як зовнішнього вияву, так і змістовного наповнення. По-перше, шкільний предмет “трудове навчання” отримав нову назву – “Технології”. По-друге, змінилося змістовне наповнення навчального предмету. Це демонструє діалектичний характер розвитку освіти і певного предмету зокрема.

Мета статті: висвітлити основні зміни нової редакції навчальної програми “Трудове навчання”, провести аналіз ролі текстильного матеріалознавства у змістовному наповненні оновленої програми.